

cont. 19.

MEDEDELINGEN BLAD

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

NO: 23

april 1971

VERSCHIJNT ONREGELMATIG

"A M P T E P E"

Historische Vereniging gemeente Epe

=====

Voorzitter: G.S.van Lohuizen
 Beekstraat 20, Epe

Secretariaat: A.J.Veninga
 Burg.v.Walsumlaan 5, Epe

Penningmeester: G.Stork
 Dellenparkweg 8, Epe
 Giro: 1194015, t.n.v.
 Penn. Ampt Epe

=====

Lidmaatschap: f 5,-- per jaar

april 1971 nr. 23

=====

Abonnementsprijs :
voor leden der Vereniging gratis,
voor niet-leden f 0,75 p.nr.

=====

Kopij voor ons blad dient, zo mogelijk, te voldoen aan het navolgende:

- a. getypt met regelafstand 1;
 - b. tekstbreedte maximaal 11 cm;
 - c. het papier aan één kant gebruikt
(dus achterzijde blanco);
 - d. gebruikte bronnen vermelden;
 - e. inleveren 15 dagen vóór de
verschijningsmaand (jan., april of okt.)
- =====

Redactieadres:

Mej. P.E.Berkhout, Sparrenlaan 12, Epe,
telefoon 2056

Over de naam "TONGEREN" (vroeger "TUNGRE" ?)

In aansluiting met een correspondentie met de Heemkundige kring "DE OOST-OUDBURG" te Sint Amandsberg (bij Gent), ontstond een contact over de plaatsnaam Tongeren (ook in Vlaanderen voorkomend).

De heer R. de Caluwé, bibliothecaris van het Documentatiecentrum dezer kring, antwoordde mij het volgende:

Ik heb mijn licht opgestoken bij iemand die ongetwijfeld zeer goed geplaatst is om wel met kennis van zaken een en ander uit de doeken te doen, namelijk Prof. Dr. M. Gysseling. De naam zal U ongetwijfeld bekend zijn, hij is een autoriteit op het plan van de plaatsnaamkunde, zowel voor Noord als Zuid-Nederland. Ik laat hier zijn uitleg volgen:

"Plaatsnaam TONGEREN.

"Bibliografie: Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg enz.
door M. Gysseling.

Terminus ante quem 1226. voor originelen.
Blz. 970/971

"Vermelding van alle archiefstukken waarin de
"plaatsnaam voorkomt. Negatief voor Uw gebied,
"zodat U gerust mag besluiten dat de plaats-
"naam Tongeren op de Veluwe niet bekend was in
"de officiële omgang, mogelijks wel in de volks-
"mond, voor 1226.

"Bewust boek berust in de Atheneumbibliotheek
"Gemeentearchief van Deventer/Rijksarchief
"Utrecht/Rijksarchief Arnhem.

Nomina Geographica Neerlandia.

no III / Het ganse nummer is gewijd aan
plaatsnamen uit Uw streek. Ook het toponiem
TONGEREN zou erin voorkomen.

Wat dit laatste betreft, wij beschikken niet
over bewust nummer en kunnen niet bevestigen

of U hierin inderdaad iets zult vinden. *)

Wat betreft de betekenis van het toponiem zegt onze raadsman:

"De naam vind ongetwijfeld zijn oorsprong in de "volkstaal. Tot op heden is alle uitleg welke eraan verleend werd zuiver op vermoedens en gissingen gebaseerd. Ikzelf durf er geen betekenis aan hechten zolang ik over geen bewijzen beschik."

Dit is zeer typisch voor Dr. Gysseling, hij is namelijk een zeer consequent tewerk gaand geleerde. Dit is trouwens wel de voornaamste reden waarom hij algemeen als betrouwbaar en richtinggevend wordt beschouwd. Wat nu betreft de muurankers van het Tongerense huis "Taa-re" het volgende:

T	is juist	T
A	is het mogelijk dat bij een herstelling of zelfs bij het plaatsen het anker ondersteboven werd gezet? Wij mogen niet vergeten dat het een normaal verschijnsel mag worden genoemd dat de werkmans in de 18 ^o eeuw niet kon schrijven, evenmin lezen.	V/U
A	Kan dit oorspronkelijk een N geweest zijn, waarvan de laatste verticale is afgebroken?	N
.	Deze verdwenen letter is mogelijk een G geweest	G
R	is juist	R
E	is juist	E

Weer volgens Dr. Gysseling was TVNGRE of TUNGRE een normale schrijfwijze voor TONGEREN in de 18e eeuw. Het is natuurlijk van hier uit niet uit te maken in hoeverre er vergissing mogelijk is. Graag zouden wij beschikken over een duidelijke foto. Het spreekt vanzelf dat U de uitleg over die muurankers niet zomaar kunt aannemen, graag vernam ik toch van U of er enige grond van waarheid in onze gissingen schuilt.

Verder kan ik U nog mededelen dat Tongeren in Vlaams Limburg in de loop der geschiedenis geen

abdij had welke bezittingen had in Uw kontreien.

Tot zover Prof.Gysseling.

Twee zaken (landgoed en boerderij) droegen dus vroeger wellicht de zelfde naam.

Lezers, onderzoekers bevredigt U de aardige oplossing van "TAA.RE" ?

Heeft U ook nog andere gezichtspunten?

Zo zien wij gaarne Uw conclusie tegemoet voor ons blad, waarmee ook Prof.Gysseling's belangstelling beantwoord wordt.

P.E.B.

*) Aangetroffen in de Athenaeumbibliotheek te Deventer :

I. NOMINA GEOGRAPHICA NEERLANDICA. Geschiedkundig onderzoek der Nederlandsche namen. Uitgeg. door het Ned.Aardrijkskundig Genootschap. IIIde Deel : J.Anspach, Geldersche plaatsnamen. Amsterdam.C.L.Brinkman.1887.blz.250:

TONGEREN, bp o. Epe

Tongerlo a^o 995/1010 (Sloet Oork.boek 111) ??

Tungren a^o 1025 (ib.151; Nijhoff's Bijdr.v.

Vad.gesch. N.R.V,49

v.d.Bergh, Midd.Ned.Geogr. 191)

Tongeren a^o 1418,48 (Tijnsb.van Epe)

Tungeren a^o 1520 (Nijhoff's verzam. van

Geld.oorkonden, VI, 2 bl.663)

Vgl. Tongeren (Over.) in Nom.Geogr.Neerl. I,129:

Tongeren. Buurschap onder Wijhe

A^o 956 Tunegurum (Sloet n° 95)

.. 959 Tongoron (Sloet - 95bis)

- 1310 Tungheren (Judic.v.

Bisschop Guido)

- 1457 Tonser buurschap

(Ov.Arch.IV,34)

- 1556 Tungeren (Ov.Arch.)

II. MOERMAN, H.J., Nederlandse plaatsnamen. Een overzicht. Leiden. Brill. 1956. VIII, 297 blz. m. lit. opg. blz. 236 :

Tonger, volksnaam (Keltisch ?)

Tongeren in België (civitas Tungrorum) naar de door Romeinse schrijvers genoemde Tungri. Ook in België twee plaatsen Tongerlo.

In ons land bij Eindhoven :

Tongelre (uitspr. tongerse) a^o 1433 :

Tongeren bij Bokstel een akker :

Tongercamp (Kuysten, N.G.N. IX, 112) en volgens de Top. kaart een huizengroep :

Tongeren bij Maasbree (L) een b.

Tongerlo.

Het is niet onmogelijk, dat ook deze namen bij de volksnaam Tongeren behoren.

Meer bezwaren leveren echter

Tongeren bij Wijhe (Ov.) a^o 956 :

Tuncgurum (Oork. boek Utrecht 121),

Tongeren bij Epe (Geld.) a^o 1025 :

Tungren (Sloet 152),

Tungerloe a^o 1399 te Vragender bij Groenlo (Gld.)

(Slichter v. Bath, II, 265) en vooral :

Tungerlon 12e eeuw ,

(Tungerlo, a^o 1284 bij Koesfeld in Westfalen

(Jellinghaus 134) waarvoor een andere verklaring nodig is (Jellinghaus 69)

III. VRIES, J. de , Woordenboek Noord- en Zuid Nederlandse plaatsnamen. Utrecht. Aula boeken. 1962. 201 blz. Met registers.

TONGEREN 1 N.-G. onder Epe, in 995 :

Tongerlo. Men kan hier moeilijk aan de stam der Tungri denken en zal dus wel met het woord tonge moeten verbinden (betekent een landtong, waarnaast het groningse tange, "zandrug" betekent, zoals in Boertange).

TONGEREN 2 N.-O.,buurtschap onder Wijhe, in 956 Tunegurum geschreven, later Tongoron en Tungheren. Moeilijk te verklaren, vooral omdat de oudste vorm wel zeer verschreven lijkt. Bestaat de naam uit de woorden tong en haar ?

TONGEREN 3 B.-L. bevat stellig de herinnering aan civitas Tungrorum: het wordt in c.390 Tungros genoemd en zelfs in de 6e eeuw Civitas Tungrorum.

Iets uit de geschiedenis van het huis van dokter H.A.Wassink-Dorpsstraat 71 Vaassen (blijkens muuranker gebouwd in 1721)

Met het Haackshuis, waarvan we de geschiedenis vanaf 1709 hebben kunnen uitzoeken *), behoort het doktershuis tot de oudste nog bestaande van Vaassen. Uit de muurankers blijkt, dat het dit jaar de eerbiedwaardige leeftijd van 250 jaar bereikt heeft.

*) Blijkens acte, door notaris G.W.v.d.Feltz te Epe opgemaakt, verkoopt Frederik Carel Theodoor, Baron d'Isendoorn à Blois op 26 juli 1843 aan zijn jongere broeder Reinier Albert Lodewijk, Baron d'Isendoorn à Blois voor f 1000,- een stuk huis-plaats, tuin en opgaande bomen, enz. In deze acte verklaren zij, dat het huis, hetwelk op nummer 225 gestaan heeft, door verkoper is afgebroken en het thans daarop staande nieuwe huis door de koper is gebouwd. Dit moet dus omstreeks 1842 gebeurd zijn.

Met dit nieuwe huis wordt het tegenwoordige Haackshuis bedoeld, dat dus niet zo oud is, als in de aanvang van bovenstaand artikel ondersteld werd.

Wie het gebouwd heeft en wie de eerste bewoners geweest zijn, is ons niet bekend.

18 en 25 april 1825 had de inzet en toeslag plaats van het pand Dorpsstraat 73, ten zuiden ervan gelegen, waarbij als begrenzing o.m. opgegeven werd : ten noorden begrensd door Willem Dijkhuizen, terwijl verder als bijzonderheid opgegeven staat, dat de heg op de scheiding gemeenschappelijk eigendom is (daarover is later verschil van mening geweest met mevr. Metz, die meende, dat de heg haar eigendom was).

Uit het bovenstaande blijkt, dat het bewuste pand in 1825 bewoond werd door Willem Dijkhuizen.

Daarna volgt er weer een hiaat in de geschiedenis van het huis. Wie er na hem gewoond hebben, is ons (nog) niet bekend.

Volgens het kadaster der gemeente Epe is van 1883-1884 eigenaar de heer Anton van Otterlo, leraar aan de Openbare Handelsschool te Amsterdam.

Daarop volgt als eigenares mej. Abbelina van Otterlo van 1884-1898.

Notaris R.A. van de Pol is volgens het Rijksarchief in Arnhem van 1890-1897 notaris in Vaassen geweest en heeft in dit pand gewoond.

De volgende bewoner was de heer Merward. Mevrouw Merward was voor haar huwelijk verpleegster geweest. De heer Merward kweekte o.a. sneeuwkllokjes in de tuin van de Kosterij, waar nu de huizen staan, bewoond door de heren Van Wielink en Bijsterbosch.

Het oude huis, dat daar stond en drie gezinnen woning bood, is even voor 1900 afgebroken. Er zijn nog mensen in Vaassen, die sneeuwkllokjes hebben, afkomstig van de heer Merward.

De heer Merward is lid geweest van de toneelgroep "De Vriendenkring", die o.a. een toneelstuk opgevoerd heeft, dat speelde in de Boerenoorlog in Zuid-Afrika en waarin verschillende bekende oud-Vaassenaren meegespeeld hebben. Er bestaan nog foto's van.

Als eigenares van het huis volgt op Abbelina van Otterlo mevr. J. L. Lukas-Beumer tot 1900 en daarna is van 1900-1906 eigenaar de heer W. A. J. Lukas.

Na de heer Merward was de volgende bewoner dokter J. C. Metz, afkomstig uit de omgeving van Gorkum.

De heer Merward heeft waarschijnlijk het huis moeten ontruimen. Hij heeft nog even gewoond aan de Deventerstraat in het huis, dat de gemeente gekocht en afgebroken heeft en is in 1901 naar Amerika vertrokken.

Dokter Metz heeft tot 1906 gehuurd gewoond en is van 1906 tot 1912 eigenaar geweest.

Na het overlijden van Dr. Metz is mevrouw Marie Calarina Koning, weduwe van J. C. Metz, eigenares en bewoonster van het huis geweest van 1912-1921.

Mevrouw Metz-Koning was indertijd een bekende romanschrijfster en dichteres. Zij heeft + 50 romans geschreven.

Mevr. Metz had achter in de tuin een houten gebouwtje. Op de deur was een crucifix gehangen. De vloer lag een paar treden lager dan de omgeving, terwijl de zijkanten tot het dak schuin aflopend opgehoogd waren met grond. Daar schreef ze in alle stilte, niet gestoord door allerlei geluiden, vooral 's nachts haar romans.

Ze heeft na het overlijden van haar man eerst het huis bewoond met de heer N. Oosterbeek, wiens vader aan het paleis op het Loo verbonden was en later met Jonkheer Nederveen Meerkerk. In een advertentie hebben ze hun a. s. huwelijk aangekondigd, dat gesloten zou worden, zodra de vrouw gelijkgerechtigd zou zijn met de man!

In 1917 werd in Vaassen de Openbare Bibliotheek opgericht. De stoot hiertoe werd gegeven door mevr. Metz, die een lokaliteit voor de uitlening (de tegenwoordige wachtkamer van Dr. Wassink) en een grote partij boeken ter beschikking stelde (o. a. een serie door haar zelf

geschreven romans : Het viooltje, dat weten wilde.
 -Van de zonnebloem, die de zon wou zijn.-Ds. Geeston.
 -De Bannenburg I en II.-enz.)

Mevr. Metz was zeer kunstzinnig. Ze had het huis keurig ingericht met o.a. aan de achterkant een grote erker, die een prachtig uitzicht bood op de tuin.

Na haar is het huis van 1921-1923 in het bezit geweest van de firma Labouchère en vervolgens van 1923-1929 van de N.V. Vulcanus.

Er is toen een dubbele woning van gemaakt, waarbij de erker afgebroken werd. Anders konden de burens bij elkaar in de kamer kijken.

De volgende bewoners waren verbonden aan de N.V. Vulcanus. Het waren de families

Janssen - Vlasblom en daarna
Sanders - Polak.

De hierna volgende bewoner (eigenaar) was Dr. P. Schermers van 1929-1961. Daardoor werd het opnieuw doktershuis. Dokter Schermers had zich eerst gevestigd in "Eimar".

Toen deze er kwam wonen, stonden er nog vier vrij zware lindes voor het huis en daarvoor bevond zich een houten hek. Aan de overzij stond de pastorie boven op de weg, die dus wel erg smal was. Later zijn de bomen geveld, maar een nieuw hek met ligusterheg aan de binnenkant kwam er voor in de plaats. Weer later is Dr. Schermers met de gemeente overeengekomen, dat het hek en de heg verwijderd werden. De gemeente kreeg de grond tot het huis, maar moest zorgen voor dubbele ramen in verband met de spreek- en behandelkamer aan de weggant.

Dr. P. Schermers werd opgevolgd door zijn zoon Dr. G. G. Schermers die dus de nieuwe eigenaar werd en dit geweest is van 1961-1970. Hij heeft boven de voordeur de levensboom laten plaatsen, die afkomstig was uit het afgebroken huis van Mej. Gerritsen aan de Kerkweg.

Tegenwoordig is de eigenaar en bewoner
Dr. H.A.Wassink.

G.J.PALM

(Ook het Veluws Nieuws van 26 febr. j.l. herdacht dit 250-jarig bestaan met een interview met de heer Palm, oud-onderwijzer van de dorpsschool in Vaassen en overbuurman van dit pand sinds zijn jeugd.

Hieruit ziet U hem als getuige van allerlei wat zich hier heeft afgespeeld en tevens als verzamelaar van oude ansichten en bijzonderheden over de geschiedenis van Vaassen en omgeving.)

Red.

Een Boerenboedel Ao. 1767.

Blijkens de acte van 21 aug.1767 (RA. Arnhem, Recht.Arch.Veluwe nr.524, dossier nr.100) waren toen reeds overleden Peter Andries' Feijth en zijn vrouw Fijtjen Aarts' (ten Holte). Over het jongste, nog onmondige kind uit dit huwelijk, Bartha (Bartjen, Bettjen) waren al op 17 aug. 1767 als momberen aangesteld Jan Grave, 'aan de Emsterenk' en Jan Slijkhuijs.

Peter Andries' Feijth werd gedoopt te Epe Pasen (9 apr.) 1708, als zoon van Andries en Geurtgen Albers' (ten Hoeve). Hij was landbouwer en karreman van beroep en woonde in 1749 in het "Vemder- en Dijkhuizergilde". Hij had toen 2 kinderen in de leeftijd van 5-10 jaar en twee kinderen in de leeftijd van 10-15 jaar, had 1 'knecht of meyd', 1 haardstede en bezat 2½ morgen 'sandagtig land'. Op 24 apr.1733 was hij getrouwd in de Eper kerk, als jonge man "op den Ham", met Fijtjen Aarts' (ten Holte), jonge dochter van de Loobrinck.

Bartha Peters' Feijth werd gedoopt te Epe 30 aug.1750, en overleed aldaar 12 mei 1819; zij trouwde te Epe 18 sep.1774 met Decemer Gerrits' Hagedoorn, jonge man in Zuuk, gedoopt Epe 16 jan.1746 en aldaar 25 jan.1816 overleden. Zij waren de ouders van Peter Decemers' Hagedoorn, die in 1816 'Hagedoornsplaetse', onder Zuuk, kocht van Jan Hendriks' van den Beld en Aartie Dalhuizen, echtelieden.

Volgens het Landrecht van Veluwen moest door de bovengenoemde momberen een inventaris worden opgemaakt van de door Peter Andries' Feijth en Fijtjen Aarts' (ten Holte) nagelaten goederen. Zij deden dit niet zelf, doch lieten dit werk verrichten door Evert Peters' Feijth en Geurtgen Peters' Feijth, kinderen van het echtpaar en broer en zuster van Bartha.

Aangezien Evert en Geurtgen beiden -gezien hun handtekeningen- de schrijfkunst niet bijster machtig waren, werd de hulp ingeroepen van Gerhardus Johannes' van Laar, schoolmeester te Emst. Deze laatste werd geboren te Vaassen, woonde enige tijd te Loenen, Gld. en trouwde aldaar 26 apr. 1739 Aartjen Jans', eveneens afkomstig van Vaassen. In september 1742 kwam hij met zijn vrouw met attestatie van Loenen te Epe; in 1749 woonde hij in het "Emstergilde", had 3 kinderen van 5-10 jaar, 1 haardstede en 1 morgen 'sandig lant'. In 1753/54 was hij diaken, in 1778/79 ouderlingen kerkmeester te Epe. Op 3 apr.1787 maken zij hun testament: naast diverse legaten geven zij elkander vruchtgebruik door de langstlevende. Hij overleed te Epe 6 sep.1787 en werd daar op 10 sep. begraven, terwijl zij op 17 jul.1788 overleed en de 21sten daarop volgende werd begraven.

De boedelinventaris beslaat 15 pagina's, wijd geschreven:

- p.4. Caput 1. Huijsraat in de Keuken: 1 Eijken kaste; 1 spinde; 1 Kiste; 1 Taaffel; 1 Spinnewiel; 6 Stoelen; 1 Spiegel; 14 Delfse Schotels soo goet en quaat; 20 do. borden; 6 tinnen borden; 1 Lepelschap met 12 tinnen Lepels; 1 tinnen Mengelen (=maat); 1 tinnen trekpot; 1 tinnen soutvat; 6 vlessen; 4 copies en schotelties theegoed; 1 blikken theebus; 1 Coffijmoole; 1 aerden trekpotien; 1 haspel; 1 tinnen Comme; 2 ijseren haalkeeten met 1 Lenghaal; 2 Roosters;
- p.5. 2 vuurlepels; 1 tange; 1 brandroe; 1 ijzeren elle; 1 Hangijser en Coekepan; 1 blaaspijpe; 2 Lampen; 1 Stoove; 1 Punder; 2 Genever glaassies; 1 Strijkijser; 2 schoorsteen cleen; 2 paar Groene Gordinen met 2 do. valleties en 2 Gordijns roeden; Wat oude boeken soo groot als kleijn; 1 hengselmandien; 1 scheermes; 1 Olijsteen; wat wortelsaat; 1 Corfien met boonen; 1 handsage; 1 pinhamer; 1 Karnnepols en Lyd; 1 Carnne Waage met 1 post; 1 Melktonne; 2 Melkvaatjes; 1 Melktobbetjen;
- p.6. 4 waterremmers; 2 ijseren Potten; 1 Koperen Ceetel; 1 Coperen Coffijketel; 1 houten potlepel; 1 bierkruijke; 1 tinnen schotel; 2 aardenbakken; 5 aarden borden; 2 lepel-schappen met 8 tinnen lepels; 1 Melk theemes (=zeef) 1 hakkemess; 1 aarden kannetien; 1 bakke trogh; 1 Seeven; 1 Coffertien; 3 aarden coppen met 3 do. poties; 1 Melkbanke.

Caput 2. in d: kelder.

1 tonne met ingemaekte boonen; 1 teijle met een Lepel; 1 Olijcruijke; 1 Olijtonnetje; 1 aerden Cannetien; 1 aerden Pot met Honig; 3 olijcanneties; 1 Mengevat met een Lepel; 1 Stroopcannetien; 1 boterschotel en olijkop.

p.7. Caput 3. Van 't Beddegoed.

2 Bedden; 1 Peuwele; 3 Cussens; 1 bedde kleet; 1 Deken.

Caput 4. Van Linnen en Wullen soo als het tot den overleeden sijn Lijff behoort hebbende.

1 zwarte Rok Cammesool en 1 broek met 1 paar zwarte kousen en 2 paar Schoenen; 1 Bruijne Lakensrok met 1 hoet; 1 borstrok; 4 hemden; 1 Coperen toebaksdoos; 1 pijpenhuijs tonteldoos; 1 Vuurstaal.

Caput 5. Gemeene Linnen.

10 bedde Lakens; 5 Cussens sloopen; 2 taafellakens; 1 Lapien Thierenteij (?); 3 hand doeken.

De brieven kunnen de Mombaaren van 't onmondige kind viesije (=inzage) van krigen voor soo veel de inventarisanten bewust sijn.

p.8. Caput 6. Op de Dele. Levendige have en bouwman's gereedschap.

1 out Paart; 3 Melk koejen; 1 sok Calff; 2 koetrogen; 1 Snijtroge met 3 snijmessen; 2 harken; 3 Saatgavels met 2 hooijgavels; 2 Mestgrepen; 1 Wanne Moole; 1 Wanne met 1 Wannestoel; 1 schepel; 3 Saat corven; 2 vlegels met 1 Cluppel; 1 slijpsteen; 1 Spaade; 1 houten Schoepe; 3 plagge Schuppen; 1 Deelseeven; 1 Snijssel Ciste; 1 paerde ruijven; 1 paerde Kribbe; 1 Cruijwagen; 1 Cerre Cleet; 1 bijle en 1 benne;

p.9. 1 turfmande; 3 Paardehamen; 1 Cussen; 2 ijseren Ligten; 2 ijseren hegten; 2 paar Ceeten reepen; 1 paar Toomen en Leijseel; 1 Rijtoom; 4 halters; 1 Ceetenhalter; 1 ploeg met Leyseel; 2 kerretouwen; 2 kerren met d: leeren; nog eenige touwen; 1 teervat; 1 een span; 2 touwcluppels; 1 halsholt; 1 roscam; 1 vleesblok; 1 schuddegavel; 2 houten egden met 1 ijseren egde en 1 egden keeten; hooij en stroo in den hoek en op de hilden;

slieten op d: balken en op d: hilden met de veekens;

- p.10. 5 Oude tonnen; 1 wastobbetjen; wat oude stoven; 1 wastobbe; 1 Cerkisien (?)
1 brake; 2 tuurhouten met 2 cetens;
1 ijseren vuijsthamer.

Op den balken.

ongeveervimme ongeroste Rogge;
ongeveervimme ongedorste boekweyte;
1 vlasrepelij 1 stompe schuppe; 2 plagge sigten; wat Hooij en Stroo in het scher-
tjen en ongebraakt vlas; 1 mande met spijt en hennip; wat rommelerije op het solder-
tjen;

- p.11. 1 hippe; 1 bijlle; wat oude planken.

Caput 7. buijtens Huijs.

23 ijmmen; 9 honighuijven; 16 lege ijmmen
Corven; 1 ijmskogel; 1 cort mes; 3 ijzeren
haaken; 25 ijms Doeken; 1 ijmmenstal; de
vrugten in den Hoff.

- p.12. Caput 8. Van de Ongereede goederen.

1 Campien saaijland gelegen in den ampte
Epe, Buurschap Zuuk, op den Ham gelegen
besijden het huijs van d'inventarisanten,
om nog met rogge te besaayen;

1 do. Weitien besijden het Huijs met sijn
houdgewassen op de Ham gelegen; 3 vieren-
deel Morgen Hooijland in 't Wapenvelder
broek in de Breemaate gelegen, in 't
gemeen met Hendrik Gerrits' Bisterbos.

$\frac{1}{2}$ Morgen Hooijland in het Werverbroek aen
de brugge, in 't gemeen met Andries Feijth
en d'Erffigenaamen van Jan Wijers'; $\frac{1}{2}$ Morgen
Hooijland in het Emsterbroek gelegen;

1 en een $\frac{1}{2}$ Morgen hooijland de Weijde ge-
naamt met sijn houdgewassen in 't
Emsterbroek gelegen;

- p.13. 1 schepel saaijland op den Zuuker Enk
gelegen om nog met Rogge te besaaijen;

1/8 Portij van Huijs en Hoff, saaij en Weijde-
land, soo als 't van de kinderen van Peter
Feijth bewoond en Gebruijkt word.

Caput 9. Van de gehuurde Landerijen.

$\frac{1}{2}$ Mudde saaijland van Gerrit Brouwer in den
Schraencamp, met rogge besaaijt; $\frac{1}{2}$ Mudde
land met rogge besaaijt op den Dorper Enk
van Andries Feijth;

1 en een $\frac{1}{2}$ schepel Land met Rogge besaaijt
op den Dorper Enk van Andries Feijth;

De gehuurde Landerijen die nog onbesaaijt sijn,
die nog staat te besaaijen,

ongeveer:

13 Schepel.

p.14. Caput 10. Lasten en Schulden des Boedels.

Debet aan Wichman Brants' Muller voor
Winkelwaren volgens rekinge147. 9. 6

Debet aan Bodewijn wegens een obligatie
groot150.---.---

met een Jaar interesse verscheenen den
1 Meij 1767 tegens 4 p.Cents ... 4.---.---

Debet aan Klaas Vrijdag wegens een
Capitaal Summa groot100.---.---

op dato 12 Julij 1767 een jaar rente
verscheenen 4.---.---

nog aan denselfden Debet wegens een
obligatie groot 50.---.---

tegens den 14 november 1767 een jaar
intresten vers. 2.---.---

Debet aan Cornelis Jacobs' volgens
rekinge soo als van geleend geld als
anders de summa ad100.16.---

Debet aan Gerrit Smit volgens rekening
de sum 26.15.---

Debet aan Zeger Joh.Zegerius volgens
rekinge ad 26.16.---

Debet aan de wedu. van Teunis van den
Belt volgens rekinge en handschrift
ad 47.13.---

- p.15. Debet aan de wedu. van Albert Feijth
 volgens rekening de summa 29.---.---
 Debet aan den Ontfanger des Ampts Heerde
 3 Jaar verpondinge van de Brede Maate,
 jaarliks 2.6.-, dus 6.18.---
 aen denselfden Debet van een $\frac{1}{2}$ Morgen
 hooijland in 't Wapenvelderbroek 3
 Jaaren Ordin. verpondinge jaarliks 14
 stuijvers 4 5. 2.12
 Debet aan Willempien van Ark wegens
 rekinge 1.14.---
 Debet aen Everd Pluijm te Veessen,
 volgens rekinge 9.11.---
 als aen Jan Jansen Muller te Zuuk,
 Debet 1.10.---
 Lambert Peters' kooft van geleend
 geld 5. 4.---
 Debet aen Hendrik Colkman 2.15.---
 Den Ontvanger T.J. Haak kooft van
 verpondinge en amptslasten ---.---.---
 Willem Smit kooft van verscheenen
 Heerenpenn. wegens rekinge 31.14.---
- p.16. Debet aan Jan Slijkhuis wegens een
 obligatie groot 75.---.---
 5 Jaar intressen 15.---.---
 aen denselfden Debet ses jaaren Land-
 pagt verscheenen op Martini 1767,
 te samen 13.10.---
 voor den selfden tins bet. -. 7.---
 Bij de laeste afrekening tusschen
 Peter Feijth en Jan Slijkhuis is
 Peter Feijth te kort gekomen
 47.10.- en daarop verdiend 23.4.-,
 = 24.6, kooft nog 24. 6.---
 Debet aen Andries Feijth wegens ver-
 schulde huur of pagt van 't Huijs den
 Ham genaamd wegens rekinge 388.---.---
 aen denselfden nog Debet wegens een
 obligatie groot 100.---.---

nog aen denselfden Debet wegens een
oblijgatie groot100.---
nog aen denselfden Debet een oblij-
gatie groot 50.---
nog aen denselfden Debet een oblij-
gatie groot 25.---
Waer van nog intresse staet te betalen
van den Jaaren 1758 en 1759 volgens
rekinge te sien is.

Debet aen Geurtjen Peters Feijth van
verdient loon wegens eijgenhandige
ondertekinge van getuige van dato den
1 Majus 1760 jaarliks vijff en twint-
ig Gulden dies ses en een $\frac{1}{2}$ jaar per
summa162.10.--

Met Lambert van der Maaten nog te
rekenen ---

als met Hendrik Lubbers brouwer nog
te rekenen ---

als met Gerrit Sanders' van Loohuij-
sen nog te rekenen ---

met Abram Jacobs nog te rekenen ... ---

met Gerrit Lubbers ten Holte nog te
rekenen ---

als met Jannes Scholten Bakker nog
te rekenen ---

Debet aen Andries Peters' aen geleend
geld en verdiend Loon volgens re-
keninge123.15.--

met Berent Hendriks' Wever nog te
rekenen ---

als met de Erffgenamen of momberen
van Willem Bannink nog te rekenen . ---

Gerhardus van Laar koopt voor het
revideeren en Dubelleeren van den
Inventaris 6.---

p.18. (was getekend) Everd Peters',
Geurtien Peters'.

19 October 1767.

Mr. L.J.Rietema

EPER LEESPUBLIEK OMSTREEKS 1840.

Het is niet eenvoudig om in vroeger tijd na te gaan, welke personen tot het ontwikkelde leespubliek behoorden. Hoeveel inwoners van Epe en omgeving konden vóór de invoering van de leerplicht lezen? Wie lazen er alleen zo nu en dan een krant, of een enkel populair stichtelijk of vermakelijk werkje, en wie lazen er de moeilijker geschriften? Natuurlijk, de predikant, de notaris en de schoolmeester bezaten gewoonlijk een eigen bibliotheek, evenals de burgemeester en de aristocraten die op de verschillende landgoederen woonden. Maar over de verdere burger- en boerenbevolking iets aan de weet te komen, is meestal een moeilijke opgave.

Een hulpmiddel daarbij kunnen de intekenlijsten op te verschijnen boeken zijn, die dikwijls naderhand in het boek zelf afgedrukt werden. Vooral in de negentiende eeuw was deze gewoonte verbreid. Uit vergelijking van zoveel mogelijk van zulke intekenlijsten zou men het boekbezittend en boekenlezend publiek voor een deel kunnen reconstrueren.

Uit een bepaalde intekenlijst op een boek dat ongeveer 1840 verscheen, volgen hierna de intekenaren uit Epe en ruime omgeving. Het betrof een driedelig werk van J.L.Overdorp, die van 1807-1826 predikant in Epe was geweest en nadien op het buiten Veelzigt bij Zutphen verbleef. De titel luidde: Verhandeling over de profetiën des Ouden Verbonds, bijzonder der Messiaansche, of van die, welke het beloofde Godsrijk op aarde betreffen. (Amsterdam, A.B.Saakes, 1838-1841.)

Het werk was pittig, zowel wat betreft inhoud, als de prijs, en Overdorp zorgde dat reclame en intekenlijsten alleen bij diegenen terecht kwamen die "eenige meerdere uitgave

konden en wilden besteden". "Zijne majesteit de koning" (Willem I) bestelde vijf exemplaren. Andere beroemde intekenaren waren bijv. Mr. G. Groen van Prinsterer, Prof. J.H. van der Palm, Baron Van Pallandt van Keppel.

Het volgende lijstje van namen is voor Epe en omgeving van belang:

A.Brouwer - Bierbrouwer te Epe, op de Veluwe
 J.Brouwer - Landeigenaar te Epe
 G.F.A.W. Baron van Dedem van Vosbergen -
 Dijkgraaf te Heerde
 J.van Essen Brouwer - Landbouwer te Epe
 J.de Goeyen - Papierfabrikant te Vaassen
 A.van Marle - Predikant te Heerde
 L.Meenderink - Predikant te Oene
 Mr. N.S. van Meurs - Burgemeester te Heerde
 J.van de Poll - Koopman te Epe
 H.Poll - Rentenier te Epe
 Gt.Pykeren Jz. - Onderwijzer der jeugd te Epe
 G.Scholten Gz. - Bakker te Epe
 Mevr. Weduwe Strochel geb. Rauwenhoff te Kampen
 A.Visch - Predikant te Epe
 A.van Zuuk Wagenaar - S.S. Min. Cand. te Epe. +)

Het hoeft niemand te verbazen in deze opsomming de predikanten tegen te komen, maar dat onder de intekenaren van het moeilijke en dure theologische werk ook de bierbrouwer, landbouwer, koopman en bakker voorkomen, is een verrassend gegeven. De vraag blijft natuurlijk, of bovengenoemde intekenaren het werk kochten om te lezen, of om te bezitten. Mijn indruk is, dat ze geïnteresseerden, en dus lezers waren.

Reeds eerder bleek namelijk de belangstelling van de Epenaren voor theologische zaken. In 1836 publiceerde Overdorp Een woord over de tegenwoordige godsdienstige verschillen in de Gereformeerde kerk. (Zutphen, W.J.Thieme.) Hierin bespreekt hij de meningsverschillen in de toenmalige gereformeerde (=hervormde) kerk, die met woelingen en

afscheidings gepaard gingen. ++) Hij deed dit op verzoek van en ten behoeve van "eenvoudige, maar welmeenende Leden" van de kerk, "zoo wel in mijne laatste, geliefde Gemeente van EPE, als in den omtrek mijner tegenwoordige woonplaats." Ds. Overdorp had in zijn Eper tijd zelf de basis voor deze belangstelling gelegd; hij was een ruimdenkend predikant die het onderwijs stimuleerde.

Mogelijk dat bij sommige oude Eper families de werken nog wel in de boekenkast staan; in ieder geval bevinden zich werken van Overdorp en van zijn eerste vrouw, de schrijfster Elisabeth Maria Post, in het archief van de Ned. Herv. Kerk te Epe.

Bert Paasman.

+) Candidaat in de theologie.

++) Uit de bedoelde woelingen is de scheiding van de Hervormde kerk en de Christelijk gereformeerde kerk voortgekomen. Overdorp bepleitte matiging en verzoening, en waarschuwde tegen overdreven rechtzinnigheid waarbij andersdenkenden zo snel voor dwalenden uitgemakt worden. Maar, naar hij meende, waren er zulke onverdraagzame predikanten in Epe niet.

Uit het JAARVERSLAG 1970 van de Stichting tot
BEHOUD van objecten met historische of kunstzinnige
 waarde in de gemeente EPE

Dit jaar heeft niet zo zeer in het teken van spectaculaire dingen gestaan, doch meer in het teken van gestaag doordrukken aan dingen, die niet zo heel erg vlot van stapel schijnen te willen lopen.

Opnieuw is echter uit talloze kleinere dingen weer gebleken, dat onze stichting niet wordt vergeten en dat waar mogelijk ook medewerking wordt verleend.

Zo noemen wij als aanwinsten o.a. de volgende

SCHENKINGEN :

Een twintigtal potten van middeleeuws aardewerk

Een hoeveelheid ankers, dakpannen, hang- en sluitwerk

Een hoeveelheid restauratiesteen

Een partijtje oude witte tegels

Een petroleumlamp

Vier oude stoelen

Een muziekstandaard

Enige boekwerken

Diverse kledingstukken

AANKOPEN :

Een paardentuig

Een ossentuig

Een koffiebrander

Een vuurhaak

Een disteltang

Een blaasbalg

Drie petroleumlampen

Enig restauratiemateriaal (zoals tegels).

VERSCHEENEN STUDIES en KAARTEN :

van de heer Mr.L.J.Rietema een studie over eigenaren, bewoners en naam van de boerderij "Hagedoornsplaatse"

van de heer W.A.Forbes een landschets
 van de "Hagedoornsplaatse"
 (500 exemplaren)
 kaart van het landgoed "Tongeren", samen-
 gesteld d. de heer F.W.Michels
 (meerdere exemplaren volgen)

Het werkterrein wordt steeds groter en ook
 steeds duidelijker. Ook de vorm van medewerking
 krijgt steeds duidelijker inhoud.

Gestaag doorzetten blijft het parool.

BOEKBESPREKING

Het reeds aangekondigde boek Fuchs & Simons over de Veluwe (1970) in oktober 1970, No. 21 van ons blad, dat nog wachtte op een "deskundige" beoordeling, kreeg dit intussen in het "Gelders Oudheidkundig Contactbericht", No. 47 van december 1970.

Er worden daar op enige vergissingen gewezen en op enkele vergeten gegevens, maar overigens zeer waarderend.

HONDIUS, J.F. en W.D. van WIJNGAARDEN,

Het huis der Gemeente Epe. Uitgegeven door het Gemeentebestuur Epe. 1971.
 32 blz. afbn. pltgrn.

Complete, zakelijke beschrijving van het nieuwe, ruime Gemeentehuis, door de architecten zelf, met voorgeschiedenis, bestemmingen (ook voor ontvangsten, concerten, tentoon-

stellingen enz.), materialen, kunstwerken en vele mooie foto's, plattegronden van de drie verdiepingen en doorsneden. Een duidelijke, welkome verschijning, die een historische mijlpaal aangeeft.

BERICHTEN

De Heemkundige Kring "OOST-OUDBURG" te Sint Amandsberg (bij Gent) tracht met andere, ook Nederlandse, heem-, kunst- en geschiedkundige verenigingen ruildiensten te organiseren van elkaars publicaties, ter uitbreiding van hun Documentatiecentrum.

Onze Vereniging "Ampt Epe" is hier voorlopig op ingegaan en ontvangt nu in ruil voor haar Mededelingenblad hun Jaarboek en blad "SCHAKEL".

Voor belangstellenden zijn deze nu ter inzage te lenen bij de redactie van ons blad,
Sparrenlaan 12, Epe.

De KAART van TONGEREN, in ons januari-nummer aangekondigd, is nog te verkrijgen bij:

den heer G.S.van Lohuizen, Beekstraat 20 en bij
den heer J.Poppema, le Chevalierlaan

Prijs : f 25,--.

I N H O U D

	blz.
De naam "Tongeren" (vroeger "Tungre"?) door Prof.Dr.M.Geysseling - - - - -	2
Iets uit de geschiedenis van het huis van dokter H.A.Wassink - Dorpsstraat 71 Vaassen door G.J.Palm - - - - -	6
Een Boerenboedel Ao. 1767 door Mr.L.J.Rietema - - - - -	10
Eper leespubliek omstreeks 1840 door Drs.A.W.Paasman - - - - -	18
Uit het Jaarverslag 1970 van de Stichting tot Behoud van objecten met historische of kunstzinnige waarde in de gemeente Epe - - - - -	21
Boekbespreking :	
Fuchs, J.M. en W.J.Simons, De Veluwe.1970 - - - - -	22
Hondius, J.F. en W.D.van Wijngaarden, Het huis der Gemeente Epe. 1971 - - - - -	22
Berichten :	
Ruieldiensten van de Heemkundige Kring "Oost-Oudburg" te Sint Amandsberg (bij Gent) - - - - -	23
Kaart van Tongeren nog te bestellen - - - - -	23
- - - - -	
Voor kopij-bijdragen (wenken) - - - - -	1

